

บทที่ 2

ลักษณะของการทำสงครามกับปัญหาจริยธรรม

2.1 ความหมายและประเภทของสงคราม

"สงคราม" (war) คืออะไร? นักวิชาการคนสำคัญ ๆ ได้ให้ความหมายที่แตกต่างกันไป ดังเช่น

ลอเทอแพทท์ ออพเพนไฮม์ (Lauterpacht Oppenheim) นิยามไว้ว่า

สงครามคือ การต่อสู้ระหว่างรัฐตั้งแต่สองรัฐขึ้นไปโดยทางกบฏทัพ เพื่อจุดมุ่งหมายที่จะล้มล้างอำนาจของกัน และกำหนดเงื่อนไขแห่งสันติภาพตามที่ผู้ชนะปรารถนา (1: 202)

ควินซี ไรท์ (Quincy Wright) นิยามไว้ว่า

สงครามคือ เงื่อนไขทางกฎหมาย ซึ่งยินยอมให้กลุ่มปฏิภักซ์ทั้งสองฝ่ายหรือมากกว่าโดยเท่าเทียม ทำเนิการชกแยงโดยทางกองทัพอ (2: 7)

เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์ (Bertrand Russell) นิยามไว้ว่า

สงครามคือ การชกแยงกันระหว่างกลุ่มสองกลุ่ม ซึ่งต่างฝ่ายต่างพยายามที่จะสังหาร และทำให้อีกฝ่ายหนึ่งมากเจ็บพิการให้ไค้มากที่สุด เพื่อบรรลุถึงเป้าหมายบางประการที่กลุ่มคนปรารถนา (3: 55)

นอกจากความหมายทั่ว ๆ ไปของสงครามตามคำนิยามดังกล่าวข้างต้นแล้ว สงครามยังมีความหมายที่แตกต่างกันออกไปตามนโยบายทางการเมืองของแต่ละประเทศ คุ้ม จากการรวบรวมของहरิน หงสฤต ได้ให้ตัวอย่างความหมายของสงครามที่แตกต่างกันตามนโยบายทางการเมืองของสหรัฐอเมริกา รัสเซีย และสาธารณรัฐ

ประชาชนจีน ไว้วางใจ

พจนานุกรมศัพท์อาหารของสหรัฐอเมริกา นิยามว่า สงครามคือ การขัดแย้งกันด้วยการใช้อาวุธ โดยเปิดเผยระหว่างรัฐที่มีเอกราช หรือมหาอำนาจที่เป็นศัตรูกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขัดแย้งกันด้วยอาวุธนั้น ใ้รับการรับรองโดยการประกาศสงคราม พจนานุกรมห่านองเดียวกันของโซเวียตกล่าววว่า สงครามคือ การต่อสู้ของโซกำลังทุกชนิด เขาทำลายกลางระบบนายทุนไหมคไปจากโลกนี้ และมีการใช้อาวุธทุกอย่างประสานกันตั้งแต่ในเวลาปกติ ส่วนมือเรคการคของเมธาเซทงวว่า สงครามคือ การต่อสู้ขั้นสูงสุด เพื่อปรับระดับระหว่างชนชั้น ระหว่างประชาชาติ ระหว่างรัฐและระหว่างกลุ่มการเมือง (4: 49)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความหมายของสงครามจะมีความแตกต่างกันออกไปตามทัศนะของนักวิชาการแต่ละคน และนโยบายทางการเมืองของแต่ละประเทศ แต่จากคำนิยามดังกล่าวข้างต้นนั้น สามารถแสดงให้เห็นถึงลักษณะร่วมที่สำคัญของสงคราม ซึ่งจำแนกกล่าวได้ดังนี้

ประการแรก สงครามจะต้องมีลักษณะของการต่อสู้กัน การที่ฝ่ายหนึ่งใช้กำลังปฏิบัติการโจมตีอีกฝ่ายหนึ่งแต่เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้เกิดการปะทุของสงครามได้ นั้นยังมีอาจเรียกได้ว่าเป็นการทำสงครามจนกว่าจะมีการปฏิบัติการห่านองเดียวกันจากอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น การใช้กองกำลังส่งสอนหรือลงโทษอีกฝ่ายหนึ่งโดยที่อีกฝ่ายหนึ่งไม่มีการใช้กำลังตอบโต้ เป็นต้น การต่อสู้ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นการทำสงครามจึงต้องมีการปะทะกันด้วยกองกำลังของทั้งสองฝ่ายในลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ดังนั้นการทำสงครามจึงเป็นเรื่องของสังคมมากกว่าปัจเจกบุคคล และเป็นศัตรูมากกว่าเป็นมิตร ลักษณะของกลุ่มปฏิปักษ์จะช่วยแยกการต่อสู้แบบตัวต่อตัว หรือการต่อสู้ระหว่างปัจเจกบุคคลอื่น ๆ ออกจากการต่อสู้ระหว่างกลุ่มหรือระหว่างรัฐ และช่วยแยกการต่อสู้ด้วยอาวุธแบบมิตรภาพ เช่น การประลองยุทธ หรือการซ้อมรบออกจากการต่อสู้ในรูปแบบของการทำสงคราม

ประการที่สอง การต่อสู้ที่ว่านั้นไม่จำเป็นต้องเป็นการต่อสู้ตามเงื่อนโซทาง

กฎหมาย และเป็นการต่อสู้ระหว่างรัฐต่อรัฐเสมอไป เพราะเป็นการจำกัดการต่อสู้ด้วยรูปแบบของสงครามภายใต้ขอบเขตของการเมืองและกฎหมายระหว่างประเทศ ยังมีการทำสงครามที่เกิดขึ้นภายในรัฐหรือภายในประเทศหนึ่ง อาจเป็นการต่อสู้ระหว่างกลุ่มต่อสู้กลุ่ม เช่น สงครามกลางเมือง (civil war) การต่อสู้ระหว่างกลุ่มบุคคลกับรัฐ เช่น การทำสงครามกองโจร (guerrilla war) ซึ่งไม่ว่ากฎหมายระหว่างประเทศจะกำหนดเงื่อนไขการยอมรับหรือไม่ยอมรับเอาไว้อย่างไรก็ตาม ก็คงถือว่าเป็นรูปแบบของการทำสงครามรูปแบบหนึ่งด้วยเช่นกัน

ประการที่สาม เป็นการต่อสู้โดยใช้กองทัพซึ่งหมายถึงกองทัพบก กองทัพอากาศ เรือ กองทัพอากาศ รวมทั้งกองกำลังในรูปแบบอื่น ๆ โดยการใช้อาวุธสังหารทำให้บาดเจ็บทุพพลภาพหรือจับคนของฝ่ายตรงกันข้าม สงครามจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของความรุนแรงอย่างใดก็ตาม คำว่า "ความรุนแรง" ยังรวมไปถึงการกระทำอื่น ๆ ที่ไม่ใช่สงคราม เช่น การลอบสังหาร การยกพวกตีกัน การก่อการจลาจล ในอีกด้านหนึ่ง สงครามอาจไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ความรุนแรง เช่น สงครามสมัยใหม่ใช้การโฆษณาชวนเชื่อ วิธีการทางเศรษฐกิจและการทูต ซึ่งเป็นมาตรการที่สำคัญควบคู่กับวิธีการทางทหาร แต่ถ้าไม่ได้ใช้อาวุธซึ่งเป็นวิธีรุนแรงก็ไม่อาจเรียกว่า เป็นการทำสงคราม ดังนั้น สงครามเย็น (cold war) ซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มประเทศมหาอำนาจก็ไม่อาจเรียกว่าเป็นสงคราม เพราะไม่มีการใช้กำลังเข้าต่อสู้

ประการที่สี่ จุดมุ่งหมายของสงครามก็เพื่อล้มล้างอำนาจของกันและกัน ซึ่งจุดมุ่งหมายนี้ถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายเบื้องต้นของการทำสงคราม กล่าวคือ ไม่ว่าการทำสงครามจะมีจุดมุ่งหมายอื่นใดอีกก็ตาม การที่จะให้ได้ว่าซึ่งจุดมุ่งหมายนั้น ๆ ก็จำเป็นที่ฝ่ายหนึ่งต้องล้มล้างอำนาจของอีกฝ่ายหนึ่งให้ได้เสียก่อน จึงจะสามารถบังคับบัญชาปฏิบัติตามที่ผู้ชนะปรารถนา ดังนั้น ชัยชนะจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้มีอำนาจเหนือฝ่ายตรงข้ามและความจำเป็นนี้เอง ที่ทำให้คู่สงครามต่างแสวงหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะดังกล่าว

ดังนั้น คำว่า "สงคราม" ที่กล่าวถึงในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หมายถึง สงคราม

โดยทั่ว ๆ ไปซึ่งจะใช้ในความหมายที่ว่า เป็นการต่อสู้ระหว่างกลุ่มหรือรัฐที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน และดำเนินไปด้วยความซัดเซงโดยทางกองทัพหรือกองกำลังรบเพื่อล้มล้างอำนาจของกันและกัน

จากความหมายของสงครามดังกล่าวข้างต้น อาจแบ่งประเภทของการทำสงครามได้ดังนี้

แบ่งตามความมุ่งหมายของผู้กระทำได้แก่ สงครามรุกราน (aggressive war) คือการที่ฝ่ายหนึ่งใช้กำลังเข้ารุกราน หรือฉวยฉกฉวยโจมตีและยึดครองของอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อยึดครองดินแดนหรือเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง กับสงครามป้องกัน (defensive war) คือ การใช้กำลังของอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อต้านทานหรือหยุดยั้งการรุกรานของอีกฝ่ายหนึ่ง การป้องกันอาจกระทำภายในพรมแดนของตน หรือล่วงล้ำพรมแดนของอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อยุติการกระทำอันเป็นการรุกรานของอีกฝ่ายหนึ่ง

แบ่งตามขอบเขตของการทำสงครามได้แก่ สงครามระหว่างประเทศ (international war) เป็นการทำสงครามระหว่างรัฐต่อรัฐ ซึ่งอาจขยายขอบเขตกลายเป็นสงครามโลก (world war) ที่แต่ละฝ่ายมีหลายประเทศเข้าร่วมด้วย กับสงครามภายในประเทศ (internal war) เป็นการทำสงครามภายในขอบเขตของรัฐ หรือประเทศหนึ่ง ๆ ได้แก่ สงครามกลางเมือง (civil war) เป็นการต่อสู้ระหว่างฝ่ายภายในรัฐ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองรัฐนั้น หรือประชาชนส่วนใหญ่ของรัฐจับอาวุธเพื่อล้มล้างการปกครองที่ชอบด้วยกฎหมาย สงครามกองโจร (guerrilla war) เป็นการต่อสู้ในดินแดนที่ถูกศัตรูยึดครองโดยคณะบุคคลที่ถืออาวุธ ซึ่งมีใช้ส่วนหนึ่งของกองทัพ และไม่มีกำลังพอที่จะต่อสู้โดยเปิดเผย

การทำสงครามยังอาจแบ่งตามลักษณะของความรุนแรงของอาวุธที่ใช้ได้แก่ สงครามนิวเคลียร์ (nuclear war) สงครามชีว (biological war) สงครามเคมี (chemical war) เป็นต้น

2.2 สงครามกับจริยศาสตร์

การทำสงครามเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเกือบจะโดยตลอดประวัติศาสตร์ของ

มนุษย์ โดยเฉพาะช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ดูเหมือนว่าลักษณะของการทำสงครามและสถานการณ์ขัดแย้งได้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นจนอาจจะกลายเป็นปัญหาร่วมสมัยของมนุษย์โดยส่วนรวม ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าวิพากษ์วิจารณ์ในหลาย ๆ วงการ เช่น ทางค่านิยมและการเมืองระหว่างประเทศ จิตวิทยา สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ และปรัชญา โดยเฉพาะสาขาวิชาจริยศาสตร์

วิชาจริยศาสตร์ โดยเฉพาะจริยศาสตร์ปทัสถาน (normative ethics) เป็นการศึกษาถึงการตัดสินค่าทางจริยธรรมของการกระทำว่าการกระทำใดที่เรียกว่า ดี ถูก ควร และการกระทำใดที่เรียกว่า เป็นการกระทำที่ชั่ว ผิด หรือไม่ควร และมีมาตรการทางศีลธรรมอันใดที่จะใช้เป็นข้ออ้างในการตัดสินค่าทางจริยธรรมดังกล่าว การทำสงครามก็เป็นการกระทำอย่างหนึ่งที่สาขาวิชาจริยศาสตร์ได้ให้ความสนใจนั่นเอง เกี่ยวกับปัญหาทางจริยธรรมอื่น ๆ เช่น ปัญหาการทำแท้ง ปัญหาการฆ่าตัวตาย ปัญหาสิ่งแวคล่อม ปัญหาการลงโทษ เป็นต้น

การทำสงครามได้กลายมาเป็นประเด็นถกเถียงกันในทางจริยธรรมก็เพราะลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของการทำสงครามก็คือ การฆ่ามนุษย์ ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เองไปขัดกับสำนึกทางมนุษยธรรมของคนโดยทั่วไปที่เห็นว่าการฆ่ามนุษย์ด้วยกันเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรม ทำให้การฆ่าก็ด้วยรูปแบบของการทำสงครามเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรมไปด้วย กระนั้นก็ความเชื่อว่าการทำสงครามจะไม่สามารถหาเหตุผลมาสนับสนุนได้ ทั้งนี้ก็เพราะการฆ่ามนุษย์ในบางกรณีหรือบางสถานการณ์สามารถกระทำได้ เช่น การฆ่าคนที่กระทำผิดกฎหมายในคดีร้ายแรงหรือการฆ่าคนที่มุ่งเอาชีวิตของเรา เป็นต้น ในกรณีของสงครามก็เช่นกัน ในบางเงื่อนไขหรือบางสถานการณ์การทำสงครามก็เป็นสิ่งที่สามารถยอมรับได้ ดังนั้น การโต้แย้งเกี่ยวกับกรณีของการทำสงครามในฐานะที่เป็นปัญหาทางจริยธรรมบางครั้งก็เป็นการโต้แย้งโดยการหาเหตุผลมาสนับสนุนหรือคัดค้านในประเด็นเรื่องการฆ่าว่า การฆ่ามนุษย์เป็นการกระทำที่ถูกหรือผิดด้วยเหตุผลอย่างไร ซึ่งข้อยุติในประเด็นโต้แย้งเรื่องการฆ่าในลักษณะที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ทำให้ผลของการโต้แย้งเกี่ยวกับการทำสงครามเป็นไปตามข้อยุติในประเด็นเรื่องการฆ่าด้วย

นอกจากนี้การทำสงครามในฐานะที่เป็นปัญหาทางจริยธรรมยังได้รับการพิจารณาในฐานะที่เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่มีมนุษย์ใช้เพื่อบรรลุถึงเป้าหมายบางประการ การโต้แย้งจึงออกมาในลักษณะที่ว่าสงครามถูกนำไปใช้ " เพื่ออะไร " หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ " เป้าหมาย " ของการทำสงครามนั้น ๆ " ยุติธรรม " (just) หรือ " อยุติธรรม " (unjust) มีเหตุผลสนับสนุนหรือคัดค้านอย่างไรจึงจะกล่าวได้ว่าสงครามนั้น ๆ มีเป้าหมายที่ยุติธรรมและเป็นการกระทำที่ถูกต้อง หรือมีเป้าหมายที่ยุติธรรมและเป็นการกระทำที่ผิด สงครามนอกจากจะพิจารณาว่ามีเป้าหมายเพื่ออะไรแล้ว การทำสงครามยังได้รับการพิจารณาว่าถูกนำไปใช้ " อย่างไร " เป็นการโต้แย้งเกี่ยวกับ " วิธีการ " ต่าง ๆ ที่ใช้ในสงครามว่าใช้ " อย่างยุติธรรม " (justly) หรือ " อย่างอยุติธรรม " (unjustly) มีเหตุผลสนับสนุนหรือคัดค้านอย่างไรในประเด็นของการฆ่าคนบางคนได้ และสำหรับคนบางประเภทควรได้รับการยกเว้นจากการถูกสังหาร อาวุธที่ใช้ต่อสู้กันในสงครามตลอดจนเป้าหมายของการโจมตีทางทหาร เป็นกันซึ่งทำให้การต่อสู้กันในสงครามนั้น ๆ เป็นการต่อสู้กันอย่างยุติธรรมและเป็นการกระทำที่ถูกต้องหรือเป็นการต่อสู้กันอย่างอยุติธรรมและเป็นการกระทำที่ผิด

ถึงแม้ว่าปัญหาโต้แย้งเกี่ยวกับเป้าหมายของการทำสงครามและวิธีการในการทำสงครามต่างมีประเด็นปัญหาและเหตุผลเฉพาะ แต่กระนั้นก็ตามหากพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายและวิธีการทำสงครามแล้ว ก็มีประเด็นโต้แย้งกันว่าจำเป็นหรือไม่ที่เป้าหมายและวิธีการทำสงครามจะต้องมีความสอดคล้องกัน กล่าวคือเป้าหมายที่ดีจะสนับสนุนให้ใช้วิธีการใด ๆ ก็ได้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่คั่น ๆ เป็นต้น